

Arkadiusz Cincio

Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze

ORCID 0000-0002-0490-6358

ZIELONOGÓRSKIE MUZEALNICTWO WINIARSKIE W LATACH 1922-2017

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie rozwoju kolekcji i wystaw muzealnych dokumentujących rozwój winiarstwa zielonogórskiego. Początki zbiorów zielonogórskiego muzeum sięgają 1908 roku, kiedy Albert Severin zaapelował do zielonogórzan, aby przekazywali obiekty związane z historią miasta. Celem tworzenia tych zbiorów było zapobieżenie wyprzedaży zielonogórskich zabytków ruchomych do większych ośrodków miejskich. Jego wysiłki uzyskały poparcie władz miejskich Zielonej Góry. W tym samym czasie zabytki związane z historią powiatu były także gromadzone przez starostwo powiatowe. Powstałe w 1922 roku Heimatmuseum, przejmując kolekcję Severina, kontynuowało gromadzenie zbiorów zgodnie ze swoim profilem merytorycznym¹.

Do głównych zadań Heimatmuseów należało ukazywanie regionu z jego walorami przyrodniczymi i historycznymi w najszerszym tego słowa znaczeniu. Muzea te miały utrwalać przywiązanie do rodzimego otoczenia, podkreślać źródła tożsamości, a tym samym wspomagać w patriotycznym wychowaniu. Podobne założenia miały także polskie muzea regionalne istniejące w tym czasie. W pierwszej połowie XX w. w zasadzie każde miasto powiatowe w Niemczech miało ambicje powołania własnego Heimatmuseum. Placówki tego typu mieściły się najczęściej w budynkach zabytkowych, przy szkołach bądź siedzibach zarządów miejskich. Ich działanie było możliwe dzięki inicjatywie jednostek, które przekazywały zbiory miastu lub organizacji

¹ A. Ciosk, *Historia Muzeum w Zielonej Górze (1). Powstanie Heimatmuseum*, „Museion” 2000, nr 6, s. 11; *eadem*, *Heimatmuseum w Zielonej Górze*, [w:] *Muzea zielonogórskie*, red. A. Toczewski, Zielona Góra 1996, s. 55; T. Dzwonkowski, *Zielona Góra w latach 1914-1945*, [w:] *Historia Zielonej Góry*, t. 2: *Dzieje miasta w XIX i XX w.*, red. W. Strzyżewski, Zielona Góra 2012, s. 314; Z. Bujkiewicz, *Dzieje społeczno-gospodarcze Zielonej Góry w XIX i początkach XX wieku*, [w:] *Historia Zielonej Góry*, t. 2, s. 114; J. Opaska, *Albert Severin (1951-1934)*, [w:] *Zapisali się w dziejach Środkowego Nadodrza*, red. P. Bartkowiak, J. Kuczer, D. Kotlarek, Zielona Góra 2009, s. 81-94; E. Gläser, *Schlesischen Heimatmuseen*, [w:] *Deutsche Stadt – Deutsches Land*, Berlin 1923, s. 30-35; E. Gläser, *Aus schlesischen Heimatmuseen*, „Schlesische Monatshefte” 1932, nr 11, s. 375-383; B. Claudé, *Heimatmuseum*, [w:] *Grüberger Lexikon* [maszynopis]; M. Klose, *Das Grünberger Heimatmuseum (t. 1)*, „Grünberger Wochenblatt” 1970, nr 2, s. 1; *Verwaltungsbericht der Stadt Grünberg in Schlesien 1911-1922*, Grünberg 1923, s. 198-199;

społecznej. Finansowanie tych placówek pozostało nieuregulowane. Opierały się one na składkach członków towarzystw regionalnych lub sporadycznych subwencjach ze strony zarządów miejskich i powiatowych².

Kolekcje winiarskie

Podstawowe znaczenie dla Działu Winiarskiego Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze ma kolekcja urządzeń i naczyń używanych przy produkcji wina (beczek, beczulek, den beczkowych, konwi, pras winiarskich, koryt), narzędzi rolniczych potrzebnych do uprawy roli (koserów, sekatorów, łopat, motyk), drobnego sprzętu piwnicznego, elementów wyposażenia laboratorium oraz narzędzi bednarskich. Początki tego zbioru sięgają swymi początkami Heimatmuseum oraz małego prywatnego muzeum wina, które powstało w Zielonej Górze w latach trzydziestych XX w. Część zbiorów pozyskano w 1950 r. W byłym budynku muzeum (przy ul. Nowomiejskiej 14) do jesieni 1949 r. przechowywano bowiem zespół pras, beczek, kadzi. Zły sposób ich przechowywania spowodował interwencję prezydenta Zielonej Góry Mikołaja Meszy. Na jego wniosek eksponaty zostały przeniesione do piwnic budynku Zarządu Miejskiego przy ul. Sowińskiego 32, a następnie do muzeum. Liczną grupę eksponatów (beczki i ich elementy, prasy winiarskie) w latach 1958-1962 przekazała Muzeum Lubuska Wytwórnia Win w Zielonej Górze³.

Zbiory te były i są powiększane o zakupy od osób prywatnych oraz dary firm, które przejęły majątek byłych winiarni. Jednym z najbardziej efektownych, a zarazem najstarszych eksponatów Działu Winiarskiego jest kosz na winogrona z 1731 r. nabyty w 1977 r. w warszawskiej „Desie”. W 1996 r. kilkadziesiąt eksponatów służących do wytwarzania wina (np. kufy, prasy, koryta, beczki) zostało przekazanych w trwałą depozyt Muzeum Etnograficznemu w Ochli. Zbiory Muzeum Ziemi Lubuskiej istotnie wzbogacił dar Niemieckiego Muzeum Winiarstwa z Oppenheim, które w 2005 r. przekazało do Zielonej Góry kilkadziesiąt urządzeń służących do produkcji wina i uprawy winorośli (m.in. filtry, pompy do wina) pochodzące z pierwszej połowy XX w.⁴

Do cennych zbiorów zgromadzonych przez Dział Winiarski Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze należy zaliczyć zbiór cynowych naczyń cechowych służą-

² W. Kieszkowski, *Zagadnienie muzeów na Ziemiach Odzyskanych*, „Pamiętnik Muzealny” 1947, z. 8, s. 58-59; A. Ciosk, *Zielonogórskie Heimatmuseum jako wyraz niemieckiej kultury regionalnej*, „Studia Zielonogórskie” 2000, t. 6, s. 51-52; M. Klose, *Vereinigung für Heimatschutz und Heimatpflege in Stadt und Kreis Grünberg*, „Grünberger Hauskalender” 1936, s. 104-105.

³ M. Kuleba, *Ampelografia Zielonej Góry*, Zielona Góra 2005, s. 178-179; *idem*, *Topografia winiarska Zielonej Góry*, Zielona Góra 2010, s. 684-685; K. Marchelek, *Sprawozdanie z działalności Muzeum Ziemi Lubuskiej za lata 1960-1966*, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne”, 1969, t. 1, s. 199.

⁴ A. Cincio, *Dar z Oppenheim*, „Winiarz Zielonogórski” 2006, nr 11, s. 11.

cych do picia (wilkomy, kufle i puchary) z XVII-XX w., który w latach siedemdziesiątych XX w. i później był rozbudowywany jedynie w niewielkim stopniu, opierając się na przekazach urzędów celnych i zakupach w salonach „Desy”. Do zabytków z tego zbioru zasługujących na szczególną uwagę należą m.in. dzban i kufel zielonogórskiego cechu kowali wykonane w pierwszej połowie XVIII stulecia oraz wilkom cechu sukienników z Gubina z 1677 r. Kolekcję naczyń cynowych uzupełniają nieliczne naczynia z miedzi i jej stopów oraz nieliczne wyroby srebrne. W 1967 r. został zakupiony śląski srebrny puchar weselny, który przez kilka następnych lat stał się wizytówką całego muzeum. W drugiej połowie lat sześćdziesiątych XX w. zbiory rzemiosła artystycznego związane z winiarstwem wykonane ze szkła, cyny, ceramiki i srebra przeniesiono przejściowo do ksiąg inwentarzowych Działu Sztuki⁵.

Kolejny zbiór, którego początki sięgają okresu przedwojennego, stanowią naczynia kamionkowe, czasem z elementami cynowymi i ołowianymi (butle, dzbanki, dzbanki, kufle) wykonane pomiędzy XVIII a XX w. Najcenniejsze zabytki w tym zespole są przykładami ceramiki bolesławieckiej, nie brak również naczyń wykonanych przez lokalnych wytwórców. Zbiór ten był powiększany w następnych latach m.in. o liczne przekazy z urzędów celnych i zakupy od osób prywatnych. Mniejszą, ale cenną grupę ceramiki przechowywaną w Dziale Winiarskim stanowią kufle z fajansu i majoliki powstałe w XVIII w.

Także kolekcja zabytków dawnego szkła artystycznego (puchary, kielichy i kieliszki, szklance i karafki) zawiera obiekty pozyskane przez dra Martina Klozego w okresie międzywojennym. Opracowany przez pierwszego kierownika Działu Winiarskiego, Bogdana Kresa, program wzbogacania zbiorów koncentrował się na zakupie szkła polskich oraz śląskich. W latach 1958-1971 Muzeum zakupiło, głównie w salonach „Desy”, ponad 420 naczyń szklanych o różnej wartości. Niewątpliwie do najcenniejszych eksponatów w kolekcji szła należą nieliczne szkła osiemnastowieczne polskie z hut w Urzeczcu i Nalibokach⁶. W latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku kolekcja szkła wzbogaciła się o kilkadziesiąt dzieł współczesnego szklarstwa artystycznego. Od 1987 r. Muzeum zaczęło nabywać prace Zbigniewa Horbowego na potrzeby organizowanej galerii autorskiej. Obecnie w zbiorach zielonogórskiego muzeum znajduje się ponad 60 prac wrocławskiego artysty.

Trzon zbiorów plastycznych Działu Winiarskiego tworzy zespół ponad 100 ekslibrisów. Pierwsze ekslibrisy o tematyce winiarskiej nabyto w 1966 r. W 1974 r. Muzeum zakupiło od kolekcjonera z Łodzi zestaw ponad 80 ekslibrisów autorstwa wielu autorów z krajów bloku socjalistycznego. W 1976 r. Muzeum zakupiło zbiór 29 ekslibrisów.

⁵ A. Ciosk, *70 lat wystawiennictwa w zielonogórskim muzeum*, „Muzealnictwo” 1994, t. 36, s. 70.

⁶ B. Kres, *Szkło artystyczne w zbiorach zielonogórskiego muzeum*, Zielona Góra 1966, s. 3-9.

W późniejszym okresie kolekcja ta nie była powiększana. Oprócz ekslibrisów w Dziale Winiarskim zgromadzono kilkadziesiąt grafik, obrazów i rzeźb o różnej wartości artystycznej. W 1964 r. Muzeum zakupiło od Norberta Lippóczego z Tarnowa sześć tzw. paszportów winiarskich świadczących o kulturze picia wina w Polsce. Zbiór dokumentów Działu Winiarskiego uzupełnia anonimowy dar z 2004 r. – osiemnastowieczny dokument poświadczający ukończenie nauki zawodu winogrodnika⁷.

Od 1998 r. Muzeum zaczęło zlecać lubuskim artystom realizację prac plastycznych na tematy związane z winem i winoroślą. W latach 1999-2000 powstał cykl 12 obrazów olejnych Doroty Komar-Zmysłony pt. *Rok na winnicy*. Następnie w latach 2000-2001 Muzeum pozyskało 12 obrazów zielonogórskich malarzy stanowiących dorobek plenerów malarskich Winobranie w Zielonej Górze. W latach 2008-2009 powstał cykl 20 akwael Jerzego Fedry pt. *Tradycje winiarskie Zielonej Góry*. Aranżację Muzeum Wina uzupełniają rzeźby głów Bachusa wykonane w 2008 r. przez Wiesława Arminajtisa⁸.

Ekspozycje winiarskie

W budynku po kaplicy starołuterańskiej przy Neustadtstraße (obecnie ul. Dra Pieniężnego) 4 czerwca 1922 r. udostępniono wystawę zabytków gromadzonych od 1908 r. przez Alberta Severina. Ekspozycja, wpisująca się w program obchodów jubileuszu 700-lecia powstania miasta, miała charakter czasowy. W latach 1923-1926 trwały prace przystosowujące budynek kaplicy do celów wystawienniczych. Parter muzeum został podzielony drewnianymi ściankami działowymi. W ten sposób powstały działy ekspozycyjne poświęcone różnym aspektom historii Zielonej Góry i powiatu zielonogórskiego. Wśród prezentowanych zagadnień istotne miejsce zajęła także ekspozycja poświęcona zielonogórskiemu tkactwu i winiarstwu⁹.

Niewielkich rozmiarów budynek nie pozwalał na realizację zamierzeń kierownika placówki – Martina Klosego. Na początku 1936 r. władze Zielonej Góry przekazały na potrzeby wystawy archeologicznej dwa pokoje na parterze budynku przy Schulstraße (dziś ul. Lisowskiego). Ostatecznie podjęto decyzję, by do nowej siedziby przenieść wszystkie zabytki. Jesienią 1940 r. wszystkie ekspozycje zostały usunięte z budynku kaplicy starołuterańskiej (przez pewien czas były przechowywane w pomieszczeniach

⁷ A. Cincio, *Cenny dar dla Muzeum Wina*, „Museion” 2007, nr 19, s. 5; *Cenny dar prosto z Zürichu*, „Gazeta Lubuska” 2004, nr 212, s. 12.

⁸ Archiwum Muzeum Ziemi Lubuskiej (dalej: AMZL), Księga Inwentarzowa Działu Winiarskiego, MZG-W-I.

⁹ E. Clauß, *Führer durch Grünberg in Schlesien und seine nähere Umgebung*, Grünberg 1928, s. 50-55; A. Ciosk, *Historia Muzeum w Zielonej Górze (3). Kształt ekspozycji u progu lat trzydziestych XX w.*, „Museion” 2001, nr 8, s. 20; M. Klose, *Das Grünberger Heimatmuseum*, „Grünberger Hauskalender” 1924, s. 35-44; M. Klose, *Gänge durch das Grünberger Heimatmuseum*, Grünberg 1930.

zastępczych). Budynek przy Schulstraße wymagał prac budowlanych przystosowujących obiekt do celów muzealnych. W jednej z sal mieszczących się na pierwszym piętrze zaprezentowano dzieje i tradycje zielonogórskiego winiarstwa. Zagadnienie to ukazywały m.in.: mapa winnic, rzeźbione dna beczek, furty i rygle beczkowe, zbiór etykiet. Ciąg ekspozycyjny zaproponowany przez Kloseg ze względu na działania wojenne nie został w zasadzie zaprezentowany niemieckiej publiczności muzealnej¹⁰. Co ciekawe, wystawy te w latach 1946-1948 udostępniano w prawie niezmienionej formie polskiej publiczności, co spotkało się z ostrą krytyką prasy i w konsekwencji spowodowało odejście Eugenii Łychowskiej ze stanowiska kierowniczką muzeum i zamknięcie placówki dla zwiedzających¹¹. Przyszłe ekspozycje muzealne musiały zgodnie z ówczesnymi zaleceniami realizować program wystawienniczy mający na celu pokazywać związek regionu z Polską i polskością.

W latach 50. ubiegłego wieku tematyka winiarska, jako charakterystyczna dla regionu, zajmowała ważne miejsce w planach ekspozycyjnych zielonogórskiego muzeum. W pierwszym kwartale 1950 r. ówczesna kierowniczka, Krystyna Klęsk wraz z muzealnikami poznańskimi opracowała projekt ekspozycji winiarskiej, w której zbiory Heimatmuseum miały zostać uzupełnione zabytkami byłego prywatnego muzeum winiarskiego. Rozważano także przeniesienie zbiorów winiarskich do będącego w fazie organizacji Muzeum Przemysłu i Techniki w Warszawie, czy nawet powołanie oddzielnej placówki poświęconej tematyce winiarskiej w Zielonej Górze. W końcu 1950 r. muzealnicy poznańscy postanowili opracować program działu historycznego ze szczególnym uwzględnieniem winiarstwa, jako specyficznego dla regionu. Wzorem dla tej ekspozycji miały być węgierskie muzea regionalne. Otwarcie tej ekspozycji zaplanowano na 7 listopada 1951 r. Ze względu na trudności organizacyjne (problemy lokalowe i brak kadry merytorycznej) udostępnienie nowej ekspozycji stałej opóźniało się. W 1951 r. przewidywano wstępnie, że stała wystawa zostanie zorganizowana w 1952 r. Później planowane udostępnienie wystaw muzealnych przesunięto na 1953 r.¹²

Stała ekspozycja zielonogórskiego muzeum została ponownie udostępniona zwiedzającym 22 lipca 1954 r. Projekt wystawy opracowali muzealnicy z Poznania, w tym Michał Kubaszewski, kierujący od sierpnia 1954 r. zielonogórską placówką. Ważne

¹⁰ M. Klose, *Das Grünberger Heimatmuseum*, „Grünberger Wochenblatt” 1970, nr 3, s. 1-3; B. Kres, *Działalność Muzeum w Zielonej Górze w latach 1945-1958*, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne”, 1974, t. 4, s. 222; A. Ciosk, *Historia muzeum w Zielonej Górze (5). Rozbudowa wystawy Heimatmuseum (pierwsza połowa lat 40. XX w.)*, „Museion” 2002, nr 12, s. 11-14; A. Ciosk, *70 lat wystawiennictwa...*, s. 66-67.

¹¹ T. Pasikowski, *W zielonogórskim muzeum straszą Habsburgowie*, „Głos Wielkopolski” z 16.05.1948; A. Ciosk, *Sytuacja muzeum w Zielonej Górze po II wojnie światowej (1945-1948)*, „Studia Zielonogórskie” 2002, t. 8, s. 58.

¹² Archiwum Muzeum Narodowego w Poznaniu (dalej: AMNP), sygn. 1/134, Pismo do Ministerstwa Kultury i Sztuki z 6 marca 1952 r., k. 62-63.

miejsce zajmowała specyficzna dla regionu wystawa winiarska. Oprócz części dotyczącej historii winiarstwa, zilustrowanej nielicznymi zabytkami (co było podyktowane stanem stropów), zaprezentowano także, za pomocą materiałów poglądowych, rozwój winiarstwa zielonogórskiego po wojnie. Do wystaw udostępnionych w 1954 r. należała także tzw. ekspozycja regionalna mająca ukazać historię regionu od prehistorii po czasy współczesne. Na aranżację tej wystawy składały się przedmioty rzemiosła artystycznego z obszaru Ziemi Lubuskiej mające świadczyć o polskich tradycjach rzemieślniczych Zielonej Góry oraz dokumenty poświadczające rozwój Ziemi Lubuskiej w okresie powojennym. Taka okrojona wizja przeszłości Ziem Zachodnich obowiązywała w historiografii i muzealnictwie historycznym do początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Na tej wystawie, oprócz muzealiów własnych, były także prezentowane depozyty z Muzeum Narodowego w Poznaniu. Wystawy z 1954 r. w założeniu miały być prezentacjami stałymi, jednak w związku z możliwością zawalenia się stropów, muzeum po kilku miesiącach zostało zamknięte dla zwiedzających¹³.

Ponowne udostępnienie stałych wystaw muzealnych wiązało się z koniecznością pozyskania nowej siedziby. W roku 1957 zielonogórska placówka uzyskała rangę muzeum okręgowego. Według wstępnych założeń w muzeum miały zostać utworzone trzy działy ekspozycyjne: historyczny, winiarski i sztuki nowoczesnej¹⁴. W 1959 r. Muzeum Okręgowe w Zielonej Górze otrzymało w użytkowanie budynek przy al. Niepodległości, będący wcześniej siedzibą Powiatowej Rady Narodowej. Ekspozycje w nowym gmachu otwarto 1 maja 1960 r. Prace związane z kwerendą, projektowaniem plastycznym niektórych trwały już w 1959 r. Zwiedzającym udostępniono wówczas stałe wystawy działów etnograficznego, archeologicznego, sztuki i winiarskiego. Wszystkie zaprojektowane wystawy musiały być udostępnione bez względu na stan zbiorów. Dlatego też stosunkowo jeszcze nieliczne zbiory własne zostały uzupełnione depozytami z innych placówek, głównie z Muzeum Narodowego w Poznaniu (muzealiami z zakresu winiarstwa, sztuki dawnej i etnografii), z Muzeum

¹³ B. Kres, *Działalność Muzeum w Zielonej Górze w latach 1945-1958*, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne” 1974, t. 4, s. 224; Archiwum Państwowe w Zielonej Górze (dalej: APZG), PWRN w ZG, sygn. 4054, Materiały dyskusyjne o działalności Muzeum Okręgowego, s. 25; A. Ciosk, *70 lat wystawiennictwa...*, s. 68; *Otwarcie Muzeum w Zielonej Górze*, „Gazeta Zielonogórska” 1954, nr 173, s. 7; Wystawy z 1954 r. zaaranżowali poznańscy muzealnicy w ramach czynu lipcowego. W Archiwum Muzeum Narodowego w Poznaniu przechowywane są dwie wersje obszernego scenariusza wystawy dla zielonogórskiego muzeum. Dokument ten jednak nie jest datowany. Jedynie część z zawartych w tych scenariuszach pomysłów została zrealizowana, zob.: AMNP, sygn. 1/125, *Scenariusz ekspozycji muzeum zielonogórskiego. Dział historyczno-artystyczny. Winorośl i wino w Polsce*, k. 1-65.

¹⁴ APZG, PWRN w ZG, sygn. 4051, *Założenia programowe utworzenia Muzeum Okręgowego w Zielonej Górze w roku 1957/58*, k. 10.

Archeologicznego w Poznaniu (eksponaty archeologiczne) oraz z Centralnego Biura Wystaw Artystycznych (dzieła sztuki współczesnej).

Udostępniona 1 maja 1960 r. wystawa Działu Winiarskiego była jedyną w Polsce ekspozycją poświęconą winiarstwu i zagadnieniom związanym z kulturą picia wina. Dzięki stopniowemu pozyskiwaniu eksponatów oraz poszerzaniu zajmowanej przestrzeni, ekspozycja winiarska stała się w drugiej połowie lat sześćdziesiątych XX w., czyli w okresie, kiedy placówką kierował Bogdan Kres, wiodącą wystawą Muzeum Okręgowego w Zielonej Górze. Zagadnienia związane z winiarstwem były prezentowane w pięciu pomieszczeniach. W pierwszej, niewielkiej pod względem wielkości sali, zaprezentowana była uprawa winorośli i produkcja wina w starożytności. Ilustrujące ten fragment zabytki archeologiczne, głównie naczynia greckie i etruskie, zostały wypożyczone z Muzeum Narodowego w Poznaniu (z zamku w Gołuchowie). Ważnym uzupełnieniem tej części ekspozycji winiarskiej był gipsowy model tłoczni wina z Mirmeki – greckiej kolonii na Krymie, która została odkryta przez polską ekspedycję archeologiczną. Wspomniany model został wykonany przez Muzeum Narodowe w Warszawie pod koniec 1959 r.¹⁵ Druga część ekspozycji działu winiarskiego obrazowała, poprzez liczne prasy dwu- i jednośrubowe, miazgowce i koryta deptakowe, produkcję wina w Zielonej Górze i jej okolicach. Zwiedzającym została także zaprezentowana kolekcja beczek, beczulek, ozdobnych den beczek i rygli beczkowych. Zespół ten świadczył o wysokim poziomie sztuki bednarskiej w Zielonej Górze. Pokaz urządzeń produkcyjnych kończyły drobne narzędzia i urządzenia produkcyjne. Salę tę zdobiła już od 1960 r. kopia drzwi gnieźnieńskich, które miały symbolicznie świadczyć o słowiańskim rodowodzie lubuskich winnic. Z inicjatywy Bogdana Kresa w małej salce zrekonstruowano wnętrze zielonogórskiej winiarni mieszczkańskiej. Umieszczono tam naczynia, świeczniki, antałki i beczułki. Nastrój wnętrza podkreślała także imitacja kominka wykonana z surowej cegły. W ostatniej części eksponowano licznie zabytki szkła śląskiego i polskiego, uzupełnione naczyniami ceramicznymi, cynowymi i mosiężnymi oraz obrazami i grafikami. Ważne miejsce w tej części ekspozycji Działu Winiarskiego zajmowały polonika: XVIII-wieczne szkła polskie wyprodukowane w manufakturach należących do Radziwiłłów. W przypadku XIX-wiecznego szkła z wytwórni karkonoskich uwypuklano jego śląską proveniencję. Szkło śląskie reprezentowało różnorodne metody barwienia i zdobienia szkła. Z historią rzemiosła zielonogórskiego były związane naczynia cynowe: kubki cechowe, dzbanki,

¹⁵ B. Kres, *Dział winiarski w Muzeum Okręgowym w Zielonej Górze*, „Muzealnictwo” 1963, t. 11, s. 57; J. Kubczak, *Wazy antyczne w kolekcji gołuchowskiej*, „Muzealnictwo” 1961, t. 10, s. 24-31; L. Talarowska, *O program rozwoju muzeów okręgu lubuskiego*, „Muzealnictwo” 1961, t. 10, s. 126; B. Kres, *Winiarstwo antyczne w kolekcji Muzeum Okręgowego w Zielonej Górze*, „Z Otchłani Wieków” 1962, nr 1, s. 83-86.

kufle, wilkomy i inne powstałe pomiędzy XVII a XX w. Nieliczne zabytki srebrne reprezentował śląski puchar weselny oraz puchar w formie głowy koguta. Autorem oprawy graficznej wystawy był Jerzy Walter Brzoza¹⁶.

Wystawę działu winiarskiego zreorganizowano na początku 1962 r. Z nowych eksponatów Bogdan Kres utworzył ekspozycję ukazującą uprawę winorośli, produkcji i konsumpcji wina. Zaprezentowany został także zestaw narzędzi rolniczych stosowanych przy uprawie winnego krzewu. Na początku 1965 r. w pierwszej sali wprowadzono plansze graficzne i tekstowe objaśniające historię winiarstwa europejskiego. Zmieniono także w nieznacznym stopniu aranżację innych sal. W drugiej połowie lat sześćdziesiątych XX w. Bogdan Kres planował dalszą rozbudowę działu winiarskiego, którą miała nastąpić po remoncie placówki. Łącznie powierzchnia wystawy winiarskiej miała zostać powiększona dwukrotnie. Wystawę winiarską miała poprzedzać ekspozycja wprowadzająca poświęcona dziejom Zielonej Góry przygotowana przez Dział Historyczny¹⁷.

W całej dekadzie lat sześćdziesiątych XX w. istotny problem stanowiła niewielka przestrzeń ekspozycji niewystarczająca do prezentacji szybko rosnących zbiorów. W drugiej połowie lat sześćdziesiątych coraz dotkliwszy stawał się także brak przestrzeni magazynowej. Problemy ten miał rozwiązać remont i rozbudowa gmachu głównego. Przygotowując budynek do remontu, zaczęto powoli demontować stałe wystawy. W sprawozdaniu z pracy muzeum w 1966 r. jako ekspozycje stałe wymieniono jedynie wystawę Działu Winiarskiego i wystawę Działu Sztuki *Współczesne malarstwo lubuskie*¹⁸. Remont budynku trwał w latach 1969-1973.

We wrześniu 1973 r. została udostępniona wystawa Działu Winiarskiego pt. *Dzieje winiarstwa na Ziemi Lubuskiej*. Cały ciąg ekspozycyjny zaprezentowano 14 lutego 1974 r. Wystawa winiarska *Dzieje winiarstwa na Ziemi Lubuskiej* została istotnie powiększona. Przy aranżacji nowej ekspozycji wykorzystano własne zbiory, rezygnując z depozytów. Zachowany został jednak podział na dzieje uprawy winorośli, produkcję i konsumpcję wina. Projekt plastyczny aranżacji tej wystawy opracował Ryszard

¹⁶ B. Kres, *Dział winiarski Muzeum Ziemi Lubuskiej*, Zielona Góra 1966, s. 7-34; *idem*, *Dział winiarski w Muzeum Okręgowym w Zielonej Górze*, „Muzealnictwo” 1963, t. 11, s. 57-58; K. Marchelek, *Sprawozdanie z działalności...*, s. 192-193; *O tworzeniu ekspozycji winiarskiej w Zielonej Górze z dr Bogdanem Kresem rozmawia Zdzisław Kraso*, „Museion” 2000, nr 5, s. 6-7; M. Kuleba, *Topografia winiarska Zielonej Góry*, Zielona Góra 2010, s. 686-687; A. Cincio, *Wystawy historyczne realizowane przez zielonogórskie muzeum w latach 1960-1989*, „Studia Zachodnie” 2013, t. 18, s. 184-186; Z. Kraso, *Czterdzieści lat Działu Winiarskiego (I)*, „Winiarz Zielonogórski” 2006, nr 12, s. 7-8; A. Ciosk, *70 lat wystawiennictwa w zielonogórskim muzeum*, „Muzealnictwo” 1994, t. 36, s. 68.

¹⁷ APZG, PWRN w ZG, sygn. 4056, *Sprawozdanie z działalności Muzeum Okręgowego w Zielonej Górze za I półrocze 1965 r.*, k. 59; AMZL, sygn. 24/37, *Plan pracy Muzeum Okręgowego w Zielonej Górze na rok 1968*; B. Kres, *Zielonogórski jedynak*, „Nadodrże” 1967, nr 11, s. 5-7.

¹⁸ AMZL, sygn. 24/7, *Sprawozdanie z działalności muzeum za 1966 r.*

Czyżewski a merytoryczny dr Bogdan Kres. Na wystawie tej zaprezentowano kolekcję szkła, zreorganizowaną winiarnię mieszczańską oraz rekonstrukcję warsztatu bednarzkiego. Dwie sale były poświęcone prezentacji den beczek i całych beczek. W największej sali zaprezentowane zostały narzędzia do produkcji wina (prasy winiarskie i koryta). Dodane zostały liczne prasy ręczne i hydrauliczne. Aspekty kulturowe wina zostały zaprezentowane poprzez dawne naczynia szklane do picia wina oraz gobelin ze sceną winobrania¹⁹.

Sprawujący od 1976 r. funkcję dyrektora Muzeum Ziemi Lubuskiej Jan Muszyński zamierzał początkowo skupić się na prezentacji sztuki, w tym przede wszystkim sztuki współczesnej. Aby osiągnąć ten cel zainicjował powołanie w okolicach miasta sieci muzeów specjalistycznych. Fiasko powołania samodzielnego Muzeum Historii Miasta Zielonej Góry nie pozwoliło jednak na całkowitą rezygnację z wystaw o tematyce historycznej. W formie stałej ekspozycji prezentowano zbiory Działu Winiarskiego. Do marca 1976 r. funkcjonowała wystawa *Dzieje winiarstwa na Ziemi Lubuskiej*. W sierpniu 1976 r. zastąpiła ją ekspozycja *Szkło artystyczne i użytkowe ze zbiorów Działu Winiarskiego*. Pierwotnie planowano, aby wszystkie duże urządzenia produkcyjne przenieść do domku winiarskiego z Budachowa rekonstruowanego w Zielonogórskim Parku Etnograficznym w Ochli. Również i ten zamiar nie został w pełni zrealizowany²⁰.

W maju 1978 r. została udostępniona wystawa *Wino na stołach polskich XVIII-XIX w.*, która ukazywała kulturę picia wina w dawnej Polsce. Na uwagę zasługiwała oryginalna aranżacja sal wystawienniczych: zastawa stołowa była prezentowana we wnętrzu imitującym salon szlachecki lub mieszczański. Wystawa ta oddziaływała na widza poprzez doznania estetyczne unikając natrętnego dydaktyzmu. Otwarcie ekspozycji towarzyszyło udostępnienie witraża Marii Powalisz-Bardońskiej przedstawiającego Zieloną Górę w XVIII w. W 1980 r. salę z witrażem przeznaczono na kameralną salę konferencyjną, redukując funkcję ekspozycyjną²¹.

W 1982 r. otworzona została wystawa rzeźb Józefa Cyganka (1939-1996), które do 1996 r. były eksponowane razem z zabytkami winiarstwa w jednej sali. W latach 1983-1984 w sali, w której wcześniej ulokowano rekonstrukcję winiarni mieszczańskiej, powstała galeria medali Leszka Krzyszowskiego (1935-2012). W latach 1985-1987 była udostępniona galeria szkła artystycznego zaprojektowanego przez Zbigniewa Horbowego (ur. 1935).

¹⁹ AMZL, sygn. 31/12, *Projekt wnętrza ekspozycji winiarskiej stałej Muzeum*; AMZL, sygn. 24/40, *Projekt koncepcji scenariusza wystawy działu winiarskiego*; AMZL, sygn. 24/39, *Sprawozdanie z działalności działu winiarskiego za rok 1971*; M. Kuleba, *Topografia winiarska...*, s. 687-688.

²⁰ AMZL, sygn. 24/26, *Materiały o muzeum na komisję kultury WRN, IX-X 1976*, s. 5-6. Drugim z planów, zrealizowanym dopiero w 2008 r. był remont i zaadaptowanie dla potrzeb wystawienniczych Działu Winiarskiego części muzealnych piwnic o powierzchni około 100 m².

²¹ AMZL, sygn. 24/26, *Materiały o muzeum na komisję kultury WRN, IX-X 1976*, s. 5-6.

We wrześniu 1982 r. udostępniono nową ekspozycję Działu Winiarskiego *Winiarstwo – sztuka, rzemiosło – tradycja*. W pierwszej części tej wystawy znalazły się zabytki związane z produkcją i przechowywaniem wina (elementy pras, prasy, naczynia winiarskie, koryta deptakowe) zaaranżowane w formie „lamusa winiarza”. Zabytki w „lamusie winiarza” miały pełnić także funkcję użytkową (koryto winiarskie pełniło rolę tradycyjnej gabloty, a śruby pras winiarskich posłużyły do budowy poręczy przy schodach). Tę część ekspozycji uzupełniały rzeźby Antoniego Kenara i ludowego artysty Tadeusza Brzozowskiego, a później galeria rzeźby Józefa Cyganka. Drugą część ekspozycji, w której ukazano zabytki szkła śląskiego i polskiego, ozdobił specjalnie wykonany na tę okazję witraż Marii Powalisz-Bardońskiej. Inspiracją do wykonania tego dzieła stała się bordiura Drzwi Gnieźnińskich. Wystawa szkła stanowiła kontynuację wcześniejszych prezentacji Działu Winiarskiego. Witraże konweniowały z dawnym szkłem, natomiast rzeźby z drewnianymi beczkami i narzędziami do produkcji wina. Uzupełnieniem ekspozycji Działu Winiarskiego stała się też galeria szkła artystycznego Zbigniewa Horbowego. Przez pewien czas razem ze szkłem były prezentowane także rzeźby Aleksandry Domańskiej-Bortowskiej. Wystawa *Winiarstwo – sztuka, rzemiosło, tradycja* odnosiła się wielokrotnie do kultury antycznej, średniowiecznej i współczesnej. Warto w tym momencie wspomnieć, że aż do 1989 r. zabytki powstałe przed 1945 r. poddawane były zabiegom, które miały pozbawić je skojarzeń z kulturą niemiecką²².

W marcu 1997 r. została udostępniona kolejna wystawa stała Działu Winiarskiego pt. *Obrazy zielonogórskiego winiarstwa*. Usunięte zostały m.in. rzeźby Józefa Cyganka. Dwa miesiące później uruchomiona została wystawa *Cyna ze zbiorów Muzeum Ziemi Lubuskiej*, która stanowiła uzupełnienie wystawy winiarskiej. Istotną częścią ekspozycji winiarskiej stanowił pokaz szkła artystycznego i użytkowego. Stała wystawa Działu Winiarskiego była począwszy od 2000 r. uzupełniana obrazami wykonanymi przez lubuskich artystów, w tym m.in. przez Irenę Bierwiazonek i Dorotę Komar-Zmyślony. Powstała w 2006 r. nowa ekspozycja winiarska uzyskała nazwę *Muzeum Wina*. W centralnym miejscu wystawy znalazła się zrekonstruowana linia produkcyjna wina z początku XX w. W *Muzeum Wina* zaprezentowano szereg obiektów przekazanych przez Deutsches Weinbaumuseum z Oppenheim. Ściany ekspozycji były ozdobione licznymi obrazami m.in. specjalnie wykonanym *Tryptykiem Winobraniowym* autorstwa Ireny Bierwiazonek. We wrześniu 2008 r. Muzeum Wina zostało przeniesione do specjalnie zaadaptowanych na ten cel piwnic muzealnych. Aranżacja nowej ekspozycji muzealnej wprowadza zwiedzających w klimat piwnicy winiarskiej. Największą salą nowej

²² W opisie zabytków często podawano Śląsk jako miejsce powstania danego obiektu. Dzieje tego regionu w ówczesnej historiografii polskiej ograniczały się niemal wyłącznie do ukazywania okresu piastowskiego i czasów po II wojnie światowej. Słowo „śląski” było niemal synonimem słowa „polski”. Na żądanie władz unikano także prezentowania obiektów opatrzonych napisami w języku niemieckim.

ekspozycji winiarskiej zdobią dzieła autorstwa Ireny Bierwiazzonek, Jerzego Fedry, Wiesława Arminajtisa oraz Małgorzaty Bukowicz²³.

Stała ekspozycja Działu Winiarskiego ulega od 2015 r. ewolucyjnym przemianom. Dzięki powiększeniu przestrzeni przeznaczonej na cele ekspozycyjne możliwe stało się organizowanie we wnętrzach Muzeum Wina wystaw czasowych. To właśnie w 2015 r. zainaugurowano cykl wystaw „Winnice lubuskie. Wczoraj i dziś”, w ramach którego prezentowane są poszczególne winnice lubuskie oraz ich właściciele. W grudniu 2016 r. została na nowo zaaranżowana rekonstrukcja zielonogórskiej winiarni mieszczańskej. W lutym 2017 r., dzięki zakupowi nowych gablot, zaprezentowano najcenniejsze zabytki szkła artystycznego i użytkowego w tym m.in. unikatowe szkła urzecko-nalibockie oraz liczne szkła śląskie. W grudniu 2017 r. zaprezentowane zostały podświetlane plansze tekstowo-graficzne przedstawiające historię winiarstwa na świecie i w Polsce²⁴.

Na przełomie lat 70. i 80. ubiegłego wieku ekspozycję winiarską zorganizowano także w podzielonogórskiej Ochli (początkowo w ramach oddziału Muzeum Ziemi Lubuskiej – Zielonogórskiego Parku Etnograficznego, przekształconego w 1982 r. w samodzielne muzeum etnograficzne). Obiektem, który przeznaczono na ten cel była wieża winiarska z Budachowa. Początkowo planowano przeniesienie do Ochli wszystkich urządzeń wykorzystywanych do produkcji wina, jednak zamiar ten nie został nigdy w pełni zrealizowany²⁵. Rekonstrukcję wieży z Budachowa rozpoczęto dopiero w 1981 r., mimo że jej dokumentacja i szczegółowy plan odbudowy w formie pracy dyplomowej, napisanej przez Zdzisławę Kraśko, była gotowa już w 1978 r. Rozebrany dom winiarza przeleżał pod wiatą niemal cztery lata. Było to spowodowane tym, że kierownictwo skansenu w Ochli nie akceptowało w pełni usytuowania w nim tego obiektu, uznając go za ciało obce²⁶. Dziś wieża winiarska z Budachowa wraz z wyposażeniem (dużymi korytami i prasami winiarskimi) stanowi jedną z głównych atrakcji Muzeum Etnograficznego w Zielonej Górze-Ochli. Obok wieży została założona winnica, na której winorośl jest uprawiana klasyczna dla regionu metodą palikową.

Kolejnym miejscem, w którym zorganizowano ekspozycję o charakterze muzealnym jest Zabór. We wspomnianej miejscowości 9 października 2015 r. otwarto Lubuskie Centrum Winiarstwa. Obiekt ten spełnia wiele funkcji: reprezentacyjną,

²³ Z. Kraśko, *Obrazy zielonogórskiego winiarstwa*, [katalog wystawy], Zielona Góra 1997; L. Dzieżyc, *Starej cyny blask*, „Pionierzy” 2002, nr 3, s. 20-21; A. Toczewski, *Zielonogórskie Muzeum Wina*, „Museion” 2006, nr 18, s. 2-3; E. Duma, *Otwarcie Muzeum Wina*, „Museion” 2009, nr 24, s. 4-5; *Muzeum dobrego trunku*, „Metro” 2006, nr 846, s. 7.

²⁴ *Muzeum Wina w Zielonej Górze* [folder], Zielona Góra bd. [2018].

²⁵ *Muzea w województwie zielonogórskim. Sprawozdanie z działalności w latach 1976-1978*, Zielona Góra 1978, s. 22; AMZL, sygn. 24/44, *Program działalności muzealnictwa w województwie zielonogórskim w latach 1981-1985*.

²⁶ Z. Kraśko, *Historia domu Winiarza*, „Pionierzy” 2000, nr 3, s. 19-20; *eadem*, „Dom Winiarza” w *Zielonogórskim Parku Etnograficznym*, „Zwornik” 1981 nr 2, s. 41-49.

turystyczną, rekreacyjną, dydaktyczną i muzealną. Wystawy winiarskie realizowane w Zaborze są możliwe dzięki współpracy tej instytucji z Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze oraz Muzeum Etnograficznym w Zielonej Górze-Ochli. Obraz wystawiennictwa winiarskiego w regionie uzupełnia od kilku lat piwnica winiarska będąca stałą wystawą zorganizowaną przez Centrum Artystyczno-Kulturalne „Zamek” w Krośnie Odrzańskim.

Impulsem do powstania pierwszych wystaw i kolekcji związanych z zielonogórskim winiarstwem było niewątpliwie kurczenie się areálu winnic oraz postęp, jaki odbywał się w zakresie technologii produkcji wina. Muzealia pozyskane przez Heimatmuseum i prywatne Weinmuseum stanowią trzon ekspozycji Działu Winiarskiego Muzeum Ziemi Lubuskiej. Po likwidacji ostatniej winnicy produkcyjnej w 1977 r. oraz po ogłoszeniu bankructwa Lubuskiej Wytwórni Win w 1999 r. ekspozycje winiarskie Muzeum Ziemi Lubuskiej i Muzeum Etnograficznego w Zielonej Górze-Ochli stały się najważniejszymi świadectwami winiarskiej przeszłości miasta i regionu. Obecnie, wraz z odradzaniem się uprawy winorośli, powstają nowe ekspozycje muzealne i paramuzealne mające na celu promocję regionu oraz wzmacnianie pozycji winiarstwa lubuskiego w skali ogólnopolskiej.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Muzeum Narodowego w Poznaniu

Archiwum Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze

Archiwum Państwowe w Zielonej Górze

Bujkiewicz Z., *Dzieje społeczno-gospodarcze Zielonej Góry w XIX i początkach XX wieku*, [w:] *Historia Zielonej Góry*, t. 2: *Dzieje miasta w XIX i XX w.*, red. W. Strzyżewski, Zielona Góra 2012, s. 93-166.

Cincio A., *Dar z Oppenheim*, „Winiarz Zielonogórski” 2006, nr 11, s. 11.

Cincio A., *Wystawy historyczne realizowane przez zielonogórskie muzeum w latach 1960-1989*, „Studia Zachodnie” 2013, t. 18, s. 183-198.

Ciosk A., *70 lat wystawiennictwa w zielonogórskim muzeum*, „Muzealnictwo” 1994, t. 36, s. 65-76.

Ciosk A., *Heimatmuseum w Zielonej Górze*, [w:] *Muzea zielonogórskie*, red. A. Toczewski, Zielona Góra 1996, s. 55-63.

Ciosk A., *Historia Muzeum w Zielonej Górze (1). Powstanie Heimatmuseum*, „Museion” 2000, nr 6, s. 11.

Ciosk A., *Historia Muzeum w Zielonej Górze (3). Kształt ekspozycji u progu lat trzydziestych XX w.*, „Museion” 2001, nr 8, s. 20-21.

Ciosk A., *Historia Muzeum w Zielonej Górze (5). Rozbudowa wystawa Heimatmuseum (pierwsza połowa lat 40. XX w.)*, „Museion” 2002, nr 12, s. 11-14.

Ciosk A., *Sytuacja muzeum w zielonej Górze po II wojnie światowej (1945-1948)*, „Studia Zielonogórskie” 2002, t. 8, s. 55-66.

- Ciosk A., *Zielonogórskie Heimatmuseum jako wyraz niemieckiej kultury regionalnej*, „Studia Zielonogórskie” 2000, t. 6, s. 51-60.
- Claudé B. *Heimatmuseum* [w:] *Grüberger Lexikon* [maszynopis].
- Clauß E., *Führer durch Grünberg in Schlesien und seine nähere Umgebung*, Grünberg 1928.
- Duma E., *Otwarcie Muzeum Wina*, „Museion” 2009, nr 24, s. 4-5.
- Dzięzyk L., *Starej cyny blask*, „Pionierzy” 2002, nr 3, s. 20-21.
- Dzwonkowski, T., *Zielona Góra w latach 914-1945*, [w:] *Historia Zielonej Góry*, t. 2: *Dzieje miasta w XIX i XX w.*, red. W. Strzyżewski, Zielona Góra 2012, s. 203-386.
- Gläser E., *Aus schlesischen Heimatmuseen*, „Schlesische Monatshefte” 1932, nr 11, s. 375-383.
- Gläser E. *Schlesische Heimatmuseen* [w:] *Deutsche Stadt – Deutsches Land*, Berlin 1923, s. 30-35.
- Kieszkowski W., *Zagadnienie muzeów na Ziemiach Odzyskanych*, „Pamiętnik Muzealny” 1947, z. 8, s. 58-59.
- Klose M., *Das Grünberger Heimatmuseum*, „Grünberger Hauskalender” 1924, s. 35-44.
- Klose M., *Das Grünberger Heimatmuseum (t. 1)*, „Grünberger Wochenblatt” 1970, nr 2, s. 1-3.
- Klose M., *Gänge durch das Grünberger Heimatmuseum*, Grünberg 1930.
- Klose M., *Vereinigung für Heimatschutz und Heimatpflege in Stadt und Kreis Grünberg*, „Grünberger Hauskalender” 1936, s. 104-105.
- Kraśko Z., *Czterdzieści lat Działu Winiarskiego (I)*, „Winiarz Zielonogórski” 2006, nr 12, s. 7-8.
- Kraśko Z., *„Dom Winiarza” w Zielonogórskim Parku Etnograficznym*, „Zwornik” 1981 nr 2, s. 41-49.
- Kraśko Z., *Historia domu Winiarza*, „Pionierzy” 2000, nr 3, s. 19-20.
- Kraśko Z., *Obrazy zielonogórskiego winiarstwa*, [katalog wystawy], Zielona Góra 1997.
- Kres B., *Działalność Muzeum w Zielonej Górze w latach 1945-1958*, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne”, 1974, t. 4, s. 219-225.
- Kres, B. *Dział winiarski w Muzeum Okręgowym w Zielonej Górze*, „Muzealnictwo” 1963, t. 11, s. 57-60.
- Kres B., *Dział winiarski Muzeum Ziemi Lubuskiej*, Zielona Góra 1966.
- Kres B., *Winiarstwo antyczne w kolekcji Muzeum Okręgowego w Zielonej Górze*, „Z Otchłani Wieków” 1962, nr 1, s. 83-86.
- Kres B., *Zielonogórski jedynak*, „Nadodrze” 1964, nr 11, s. 5-7.
- Kubczak J., *Wazy antyczne w kolekcji gołuchowskiej*, „Muzealnictwo” 1961, t. 10, s. 24-31.
- Kuleba M., *Ampelografia Zielonej Góry*, Zielona Góra 2005.
- Kuleba M., *Topografia winiarska Zielonej Góry*, Zielona Góra 2010.
- Marchelek K., *Sprawozdanie z działalności Muzeum Ziemi Lubuskiej za lata 1960-1966*, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne”, 1969, t. 1, s. 199.
- Muzeum dobrego trunku*, „Metro” 2006, nr 846, s. 7.
- Muzeum Wina w Zielonej Górze* [folder], Zielona Góra bd. [2018].
- Muzea w województwie zielonogórskim. Sprawozdanie z działalności w latach 1976-1978*, Zielona Góra 1978.
- O tworzeniu ekspozycji winiarskiej w Zielonej Górze z dr Bogdanem Kresem rozmawia Zdzisław Krasko*, „Museion” 2000, nr 5, s. 6-7.
- Opaska J., *Albert Severin (1951-1934)*, [w:] *Zapisali się w dziejach Środkowego Nadodrza*, red. P. Bartkowiak, J. Kuczer, D. Kotlarek, Zielona Góra 2009, s. 81-94.
- Pasikowski T., *W zielonogórskim muzeum straszą Habsburgowie*, „Głos Wielkopolski” 16.05.1948.
- Talarowska L., *O program rozwoju muzeów okręgu lubuskiego*, „Muzealnictwo” 1961, t. 10, s. 125-129.
- Toczewski A., *Zielonogórskie Muzeum Wina*, „Museion” 2006, nr 18, s. 2-3.
- Verwaltungsbericht der Stadt Grünberg in Schlesien 1911-1922*, Grünberg 1923.

ZIELONOGÓRSKIE MUZEALNICTWO WINIARSKIE W LATACH 1922-2017

Streszczenie

W artykule przedstawiony jest rozwój kolekcji i wystaw muzealnych związanych z winiarstwem zielonogórskim. Pierwsze kolekcje muzealne dokumentujące historię winiarstwa w Zielonej Górze i regionie powstały jeszcze przed I wojną światową. Ich rozwój był związany z postępem technologicznym oraz stopniowym zmniejszaniem się skali upraw. Kolekcje te są systematycznie rozwijane, głównie przez Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze. Historia wystaw o charakterze winiarskim sięga roku 1922 r., w którym założono zielonogórskie Heimatmuseum. Stała wystawa Działu Winiarskiego była w latach 60. i 70. XX w. wiodącą ekspozycją Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze. Obecnie winiarska przeszłość regionu jest prezentowana w kilku placówkach muzealnych i paramuzealnych położonych w województwie lubuskim. Ich funkcjonowanie jest wspierane przez władze samorządowe. Odradzające się winiarstwo stanowi bowiem jedną z głównych atrakcji turystycznych województwa.

Słowa kluczowe: Muzeum, muzeologia, wino, historia

THE WINE COLLECTIONS AND EXHIBITIONS IN ZIELONA GÓRA FROM 1922 TO 2017

Summary

The article presents the development of the collections and the exhibitions related to the viticulture in Zielona Góra. The first museum collections documenting the history of the winemaking in Zielona Góra and the region were created before the First World War. Their development was related to technological progress and a gradual decrease in crop area. These collections are systematically developed, mainly by the Museum of the Lubusz Region in Zielona Góra. The history of wine exhibitions dates back to 1922. That year the Heimatmuseum in Zielona Góra was established. In the 1960s and 1970s, the permanent winemaking presentation was the leading exhibition of the Museum of the Lubusz Region in Zielona Góra. Currently, the viticultural history of the region is presented in several museums and other facilities located in the Lubuskie Voivodeship. Their functioning is supported by self-government authorities. The revitalizing viticulture is one of the main tourist attractions of the region.

Keywords: Museum, museology, wine, history